

İlgili Kanun / Madde
5510 S. SSGSK/3, 7

T.C
YARGITAY
10. HUKUK DAİRESİ

Esas No. 2025/11878

Karar No. 2026/725

Tarihi: 04.02.2026

- HİZMET TESPİTİ
- ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİYLE ÇALIŞMA
- ÇIRAKLIK SÜRESİ İÇİNDE ANALIK, MALULLÜK, YAŞLILIK VE ÖLÜM SİGORTALARI HÜKÜMLERİNİN UYGULANMAYACAĞI
- ÇIRAKLIK SÖZLEŞMESİNİN AYIRT EDİCİ UNSURLARI

ÖZETİ: Bu tür davalarda Mahkemece yapılacak iş, davacıyla ilgili varsa tüm belge ve kayıtlar işverenden istenilmeli, çalışmanın gerçekleştiği ileri sürülen iş yerinin Kurum nezdinde bulunan dosyası, işverence hazırlanması gerekli ücret ödeme bordroları, puantaj kayıtları ve diğer kayıtlar getirilmeli, dönemsel sigorta primleri bordrosuyla veya aylık prim ve hizmet belgesiyle bildirimleri yapılan sigortalılar tanık sıfatıyla dinlenilmeli, Kurum müfettişlerince inceleme yapılıp yapılmadığı sorulmalı, inceleme yapılmışsa belgeler getirilmeli, aynı çevrede faaliyet yürüten ve davacının çalışmasını bilebilecek durumda olan tarafsız nitelikte başka işverenler ve bordrolu çalışanlar yöntemince saptanarak tanık sıfatıyla dinlenilmeli, işçilik alacaklarına ilişkin dava dosyasının varlığı araştırılarak celb edilmeli ve işçilik hakları davasında dinlenen tanıkların anlatımları ile bu dosyada bilgi ve görgüsüne başvurulmuş tanıkların anlatımları karşılaştırılmalı, varsa çelişki giderilmeli, yargılama sürecinde dinlenen tanık anlatımlarının değerlendirilmesinde, iş yerinin kapsamı, kapasitesi ve

niteliği nazara alınmalı, işin mevsimlik olduğu anlaşılırsa dönemleri belirlenmeli, bu dönemde davacı ile işveren arasındaki sözleşmenin askıda olduğu ve mevsimlik dönemlerde hak düşürücü sürenin işlemeyeceği gözönünde bulundurulmalı; böylelikle; çalışmanın varlığı, başlangıç ve bitiş tarihleri, mevsimlik mi, sürekli mi olduğu, yapılan işin kapsam ve niteliği de nazara alındığında kısmi çalışma mümkün olduğundan kısmi ve kesintili olup olmadığı yöntemince araştırılmalıdır.

Bu hükümler çerçevesinde taraflar arasındaki ilişkinin niteliği belirlenirken, başka bir ifade ile davacının uyumsuzluğa konu dönemde çırak olup olmadığına karar verilirken, çalışma ilişkisine bakılmalıdır.

Gerçekten de çıraklık sözleşmesinde, akdi ilişkinin üstün niteliği çalışma olgusu değil, sigortalya bir meslek ve sanatın öğretilmesidir. Ancak çırak, iş yerinde üretimle ilgili çalışmalara bilfiil katılıyor, meslek ve sanat eğitimi arka planda tutuluyorsa, bu durumda çıraklık ilişkisinden söz edilemeyecektir.

Sözü edilen öğrencilerin sigortalı sayılmamaları, “tatbiki mahiyetteki yapım ve üretim işleri” nin gördükleri öğrenimin doğal bir gereği olmasından ötürüdür. Bir başka anlatımla, bu işler -SSK anlamında sigortalı işçilerin gördükleri iş görünümünde bulunsalar bile- belirgin olarak öğrenim çevresine girmektedir. Bu bakımdan, bu gibi durumlarda, esasen bir hizmet akdinin varlığından söz edilemeyeceği için sigortalılık niteliği edinme hali de söz konusu değildir (Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanun'u Şerhi; Ankara, 1977 Baskı, s;130).

506 sayılı Kanun'un 3/II-B maddesinde yazılı olduğu üzere çıraklar hakkında çıraklık devresi süresi içinde analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile bu Kanun'un 35. maddesi hükümleri uygulanmaz. Ancak Dairemiz içtihatlarına göre çırakların bu süre içinde diğer çalışanlar gibi üretime katılmaları, meslek ve sanat öğrenimleri geri planda kalıyorsa artık çıraklık ilişkisinden söz edilemeyeceği kabul edilmiştir.

Mahkemece dinlenen bordro tanıklarının davacı ile 1987 yılından itibaren MKE pirinç fabrikasında

beraber çalıştıklarını, çıraklık okulundan gelenlerin de normal işçi gibi üretime ve imalata yönelik çalıştığını beyan ettiği, ancak Mahkemece davacının üretime ne şekilde katıldığı hususunun tüm yönleriyle açıklığa kavuşturulmadığı, iş yerindeki faaliyetlerinin çıraklık eğitimindeki teorik eğitimin tamamlanmasına yönelik pratik eğitime yönelik olup olmadığının tartışılıp değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

Böyle bir iş yerinde işe yeni başlayan henüz 16 yaşında olan, çıraklık sözleşmesi bulunan ve o güne kadar herhangi bir işte çalışmayan, işi öğrenmek için çıraklık okulunda teorik ve pratik eğitim alan davacının üretime nasıl katıldığı, hangi işleri nasıl yaptığı, bu yeterliliğe nasıl sahip olduğu titizlikle araştırılmalı, somut olarak ortaya konulmalıdır.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı fer'i müdahil Kurum vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi Kezban Çetin tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü;

I. DAVA

Davacı vekili dava dilekçesinde, davacının davalı MKE nezdinde 01.10.1987 tarihinden itibaren 18 yaşından önceki çalışmalarının da uzun vadeli sigorta kollarına tabi zorunlu sigortalılık statüsünde geçtiğinin tespit edilmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

II. CEVAP

Davalı MKE Genel Müdürlüğü vekili; davanın reddini savunmuştur.

Fer'i müdahil SGK Başkanlığı vekili; davanın reddini savunmuştur.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile dosya kapsamında dinlenen taraf ve tanık anlatımları ile davacının 237 sicil no.lu davalı Kurumda 05.10.1987 – 29.03.1989 tarihleri arasında çalıştığı anlaşılmış, yine tanık anlatımları ile davacının üretime yönelik olarak çalıştığı, gün içerisindeki çalışma süresinin meslek öğrenme nitelik ve ağırlığında geçmediği, tespiti istenen dönemde davacı 16-17 yaşlarında olup, yapılan işin niteliğine göre de normal işçi olarak çalışmasının uygun olduğu ancak davacının 18 yaşının 29.03.1989 tarihinde ikmal edecek olup tespitini istediği dönemde henüz 18 yaşını ikmal etmediği açık olup, bu sürelerle ilişkin çalışmasının Mülga 506 Sayılı Kanun'un 60/g maddesi ve halen yürürlükte bulunan 5510 Sayılı Kanun'un 38/2. maddesi gereği prim ödeme gün sayısına ilave edilmesi gerekmekte olup davacının davasının kabulüne, davacının 7

sicil no.lu davalı MKE Genel Müdürlüğünde 05.10.1987 – 29.03.1989 tarihleri arasında hizmet akdiyle çalışmalarının 506 sayılı Kanun'un 60/g hükmü ve 5510 Sayılı Kanun'un 38/2. maddesi hükmü uyarınca prim gününe ilavesinin gerektiğinin tespitine karar verilmiştir.

IV. İSTİNAF

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı ve fer'i müdahil Kurum vekilleri tarafından istinaf başvurusunda bulunulması üzerine Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile dinlenen tanıklarının davacının çalışmasının diğer işçilerin yaptığı işlerle aynı olduğunu ve üretime yönelik olarak çalıştıklarını beyan etmeleri karşısında davalı iş yerinde geçen çalışmalarının üretime yönelik olduğunun anlaşıldığı gerekçesiyle davalı vekili ve fer'i müdahil Kurum vekilinin istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

V. TEMYİZ

A. Temyiz Sebepleri

Fer'i müdahil Kurum vekili; davanın hak düşürücü süreden reddi gerektiği, 506 sayılı Kanun'un 60-G maddesi ve geçici 54. maddesi gereğince 18 yaşından önce uzun vadeli sigorta kollarına tabii işçilerin sigortalılık süresinde 18 yaşından önceki çalışmalarının değerlendirilmeyeceği kuralının getirildiğini belirterek kararı temyiz etmiştir.

B. Değerlendirme ve Gerekçe

Uyuşmazlık, hizmet tespitine ilişkindir.

1.Bölge adliye mahkemelerinin nihai kararlarının bozulması 6100 sayılı Kanun'un 371. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı hâlinde mümkündür.

2.Hizmet tespitine ilişkin talebin yasal dayanağı 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun geçiş hükümlerini içeren geçici 7. maddesi gereğince 506 sayılı Kanun'un 79/10. ve 5510 sayılı Kanun'un 86/9. maddeleri olup Anayasal haklar arasında yer alan sosyal güvenliğin yaşama geçirilmesindeki etkisi gözetildiğinde, sigortalı konumunda geçen çalışma sürelerinin saptanmasına ilişkin bu tür davalar kamu düzeni ile ilgili olduğundan özel bir duyarlılıkla ve özenle yürütülmeleri zorunludur. Bu bağlamda, hak kayıplarının ve gerçeğe aykırı sigortalılık süresi edinme durumlarının önlenmesi, temel insan haklarından olan sosyal güvenlik hakkının korunabilmesi için, tarafların gösterdiği kanıtlarla yetinilmeyip gerek görüldüğünde kendiliğinden araştırma yapılarak delil toplanabileceği açıktır.

3.Bu tür davalarda Mahkemece yapılacak iş, davacıyla ilgili varsa tüm belge ve kayıtlar işverenden istenilmeli, çalışmanın gerçekleştiği ileri sürülen iş yerinin Kurum nezdinde bulunan dosyası, işverence hazırlanması gerekli ücret ödeme bordroları, puantaj kayıtları ve diğer kayıtlar getirilmeli, dönemsel sigorta primleri bordrosuyla veya aylık prim ve hizmet belgesiyle bildirimleri yapılan sigortalılar

tanık sıfatıyla dinlenilmeli, Kurum müfettişlerince inceleme yapıp yapılmadığı sorulmalı, inceleme yapılmışsa belgeler getirilmeli, aynı çevrede faaliyet yürüten ve davacının çalışmasını bilebilecek durumda olan tarafsız nitelikte başka işverenler ve bordrolu çalışanlar yöntemince saptanarak tanık sıfatıyla dinlenilmeli, işçilik alacaklarına ilişkin dava dosyasının varlığı araştırılarak celb edilmeli ve işçilik hakları davasında dinlenen tanıkların anlatımları ile bu dosyada bilgi ve görgüsüne başvuru tanıkların anlatımları karşılaştırılmalı, varsa çelişki giderilmeli, yargılama sürecinde dinlenen tanık anlatımlarının değerlendirilmesinde, iş yerinin kapsamı, kapasitesi ve niteliği nazara alınmalı, işin mevsimlik olduğu anlaşılırsa dönemleri belirlenmeli, bu dönemde davacı ile işveren arasındaki sözleşmenin askıda olduğu ve mevsimlik dönemlerde hak düşürücü sürenin işlemeyeceği gözönünde bulundurulmalı; böylelikle; çalışmanın varlığı, başlangıç ve bitiş tarihleri, mevsimlik mi, sürekli mi olduğu, yapılan işin kapsam ve niteliği de nazara alındığında kısmi çalışma mümkün olduğundan kısmi ve kesintili olup olmadığı yöntemince araştırılmalıdır.

4.506 sayılı Kanun'un 2. maddesine göre sigortalılık niteliği, hizmet akdinin kurulması ve 6. madde gereğince çalışmaya başlanması ile edinilir. Aynı Kanun'un "Sigortalı Sayılmayanlar" başlıklı 3/II-B maddesinde; "Özel Kanunda tarifi ve nitelikleri belirtilen çıraklar hakkında, çıraklık devresi sayılan süre içinde analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile bu Kanun'un 35. maddesi hükümleri uygulanmaz." hükmü öngörülmüştür.

Atıf yapılan ve dava konusu dönemde yürürlükte bulunan özel kanun olan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun 3. maddesi, çırağı; "çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştirilen kişi" olarak tanımlanmıştır.

Anılan Kanun'un "Çıraklık Şartları" başlıklı 10. maddesine göre çırak olabilmek için,

a)14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olmak. (Bu bentte yer alan "onüç yaşını" ibaresi, 16.08.1997 tarih ve 4306 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle "ondört yaşını" olarak değiştirilmiştir.)

b)En az ilköğretim okulu mezunu olmak.

c)Bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak gerekmektedir.

Ancak, 19 yaşından gün almış olanlardan daha önce çıraklık eğitiminden geçmemiş olanlar, yaşlarına ve eğitim seviyelerine uygun olarak düzenlenecek mesleki eğitim programlarına göre çıraklık eğitimine alınabilir. Kanun'un 13. maddesi hükmüne göre ise "Bu Kanunun uygulandığı yer ve meslek dallarında 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun çıraklık sözleşmesine dair hükümleri ile 18 yaşını doldurduktan sonra sözleşmesi devam eden çıraklar hakkında 1475 sayılı İş Kanunu'nun, İşçi Sağlığı ve Güvenliği başlıklı beşinci bölümünde yer alan hükümleri dışındaki hükümler uygulanmaz."

5. Bu hükümler çerçevesinde taraflar arasındaki ilişkinin niteliği belirlenirken, başka bir ifade ile davacının uyuşmazlığa konu dönemde çırak olup olmadığına karar verilirken, çalışma ilişkisine bakılmalıdır.

Gerçekten de çıraklık sözleşmesinde, akdi ilişkinin üstün niteliği çalışma olgusu değil, sigortalıya bir meslek ve sanatın öğretilmesidir. Ancak çırak, iş yerinde üretimle ilgili çalışmalara bilfiil katılıyor, meslek ve sanat eğitimi arka planda tutuluyorsa, bu durumda çıraklık ilişkisinden söz edilemeyecektir.

Sözü edilen öğrencilerin sigortalı sayılmamaları, “tatbiki mahiyetteki yapım ve üretim işleri” nin gördükleri öğrenimin doğal bir gereği olmasından ötürüdür. Bir başka anlatımla, bu işler -SSK anlamında sigortalı işçilerin gördükleri iş görünümünde bulunsalar bile- belirgin olarak öğrenim çevresine girmektedir. Bu bakımdan, bu gibi durumlarda, esasen bir hizmet akdinin varlığından söz edilemeyeceği için sigortalılık niteliği edinme hali de söz konusu değildir (Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanun'u Şerhi; Ankara, 1977 Baskı, s;130).

506 sayılı Kanun'un 3/II-B maddesinde yazılı olduğu üzere çıraklar hakkında çıraklık devresi süresi içinde analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile bu Kanun'un 35. maddesi hükümleri uygulanmaz. Ancak Dairemiz içtihatlarına göre çırakların bu süre içinde diğer çalışanlar gibi üretime katılmaları, meslek ve sanat öğrenimleri geri planda kalıyorsa artık çıraklık ilişkisinden söz edilemeyeceği kabul edilmiştir.

Bir iş yerinde üretim - imalat, malzemelerin veya bileşenlerin fiziksel olarak bir araya getirilip bir ürünün oluşturulduğu süreci ifade eder. İmalat, genellikle seri üretim veya kitlesel üretim süreçlerini içerir. İmalat, belirli makinelerin, proseslerin ve işçilerin kullanımını gerektirebilir. Genellikle ürünün kalitesi, maliyeti ve üretim hızı gibi faktörler önemlidir. MKE, nitelikli askeri malzemeler üreten bir kamu kurumu olup, iş yerinde üretimde çalışan işçilerde bu üretimi yapabilecek yeterli bilgi birikimi ve tecrübeye sahip kişiler olması gerektiği kuşkusuzdur. MKE işçi alımında önceleri kendi bünyesinde kurduğu çıraklık okulunu bitirenler arasından sınavla almakta iken, bunların kapanması üzerine Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Mesleki Eğitim Merkezlerinde eğitim alanlardan başarılı olanlar arasından sağlamaktadır.

6. İnceleme konusu eldeki davada, 29.03.1971 doğumlu davacının 05.10.1987 tarihli işe giriş bildirgesinin 157405 sicil numaralı Kırıkkale Çıraklık Eğitim Merkezi iş yerinden 23.11.1987 tarihinde kuruma intikal ettiği, Kırıkkale Yahşihan Mesleki Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün 18.04.2023 tarihli yazısında davacının 05.10.1987-01.03.1990 tarihleri arasında MKE çırak öğrencisi olarak kayıtlarının mevcut olduğu çıraklık sözleşmesinin olduğu, SGK'dan gelen yazı cevaplarında; davacı adına uyuşmazlık konusu dönem yönünden uzun vadeli sigortalı kollarından bildirim yapılmadığının bildirildiği, Mahkemece dinlenen bordro tanıklarının davacı ile 1987 yılından itibaren MKE pirinç fabrikasında beraber çalıştıklarını, çıraklık okulundan gelenlerin de normal işçi gibi üretime ve

imalata yönelik çalıştığını beyan ettiği, ancak Mahkemece davacının üretime ne şekilde katıldığı hususunun tüm yönleriyle açıklığa kavuşturulmadığı, iş yerindeki faaliyetlerinin çıraklık eğitimindeki teorik eğitimin tamamlanmasına yönelik pratik eğitime yönelik olup olmadığının tartışılıp değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

Böyle bir iş yerinde işe yeni başlayan henüz 16 yaşında olan, çıraklık sözleşmesi bulunan ve o güne kadar herhangi bir işte çalışmayan, işi öğrenmek için çıraklık okulunda teorik ve pratik eğitim alan davacının üretime nasıl katıldığı, hangi işleri nasıl yaptığı, bu yeterliliğe nasıl sahip olduğu titizlikle araştırılmalı, somut olarak ortaya konulmalıdır.

Kabule göre de yasal dayanak olarak 5510 sayılı Kanun'un Geçici 7. maddesi yollamasıyla uygulanan mülga 506 sayılı Kanun'un 60/G maddesi esas alınarak hüküm kurulması gerektiği halde, tespiti konu dönem dikkate alındığında uygulanma yeri bulunmayan 5510 sayılı Kanun'un 38/2. maddesine atıf yapılması isabetsizdir.

VI. KARAR

Açıklanan sebeplerle;

1. Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esaslan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının **ORTADAN KALDIRILMASINA,**

2. İlk Derece Mahkemesi kararının **BOZULMASINA,**

Dosyanın İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir örneğinin Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,

04.02.2026 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.